

Žrtvovanje ubija ljubezen

Barbara Janežič

Aristotel ima prav, ko pravi, da je krepost na sredi med dvema slabostma, in če je res, da je ljubezen povzetek vseh kreposti, jo moramo prav tako najti tam, na sredini. Svet je svet razdeljenosti, različnosti, in vsaka teh različnosti je iznašla svojo pot in stranpot ljubezni. Vsaj za ženske bi si upala trditi, da uspešno gojimo nekaj, kar je z ljubeznijo povezano, pa vendar ni ljubezen.

Človeku, ki ima vrt, se večkrat zgodi, da pusti rastlinico, ki je nakazala lističe, podobne nečemu, kar bi si želel imeti ali pa bi ga vsaj ne motilo. Bilka raste in vrtnar jo neguje, dokler razočaran ne ugotovi, da je zraslo nekaj popolnoma drugega, mogoče celo nekaj nezaželenega, motečega, trdovratnega, strupenega ... Morebiti nekaj, kar nato skuša na vsak način izkoreniniti, pa se vedno znova razraste. Vse samo zato, ker je rastlina spominjala na neko drugo rastlino.

Ženske pogosto zamenjamo ljubezen z žrtvovanjem. Žrtvovanju pravimo "ljubezen do bližnjega" ali "krščanska ljubezen" in se niti ne zavedamo, kako daleč smo od take ljubezni. Že misel na besede, da moramo drugega ljubiti kakor sebe, bi nam morala povedati, da smo na napačni poti. Ne mislim, da je žrtvovanje slabo ali samo slabo, pa vendar je lahko in pogosto je zelo slabo in lahko uniči ljubezen. Da, žrtvovanje lahko ljubezen tudi ubije.

Barbara Janežič, sociologinja. V okviru podiplomskega študija na FDV se ukvarja s sociologijo vsakdanjega življenja.

Zaradi čustvenega naboja beseda ljubezen ni zaželena. Zato najdemo pri pisnih druge izraze (E. Lévinas: "ljubezen brez erosa", V. Frankl in E. Lévinas: "odgovornost", Kant: "dolžnost", F. Alberoni: "etična oblika erosa", A. Štern: "dobrodejno umirjen odnos do ljudi nasploh" itd.). Vendar ljubezen ni čustvenost, še manj razčustvovanost, čustveni so naši odzivi nanjo, že na samo besedo, kaj šele na soočenje z njo v življenju. Odziv ženske je največkrat žrtvovanje, odziv moškega pa beg. Oba odziva sta posledica strahu, nasprotja ljubezni.

Ljubezen je sestavljena iz treh stopenj, ki dokazujejo, da ni čustvenost,

ampak osnovna etična drža, etični odgovor (po E. Lévinasu odgovornost) na krik bližnjega: Ne ubijaj! Ta krik pomeni širše: Ne prizadeni me. Ljubezen, ki napreduje od vživljanja v sočloveka ter sočutja do altruizma, ni odgovor, s katerim bližnjemu zagotovimo, da ga nočemo prizadeti, da ga ne bomo ubili, da ga bomo branili – njegovo življenje in dostojanstvo. Ljubezen pomeni odzvati se tako, da na krik bližnjega odgovorimo s tem, da zanj damo svoje življenje, da umremo sebi. Ni se namreč mogoče vživeti v sočloveka, ni mogoče poskusiti čutiti tega, kar čuti on, in še manj je mogoče delovati v njegovo resnično in dolgoročno dobro, ki je hkrati dobro za družbo, če sebi ne umremo. Ljubezen torej najkoreniteje odgovori na krik prošnje: Ne ubijaj. Tisti, ki ljubi, ki naredi dejanje ljubezni, ne ubije, tisti umre za bližnjega.

Govorim torej o žrtvovanju, o nečem, kar bi si rado nadelo pomen ljubezni do bližnjega, vendar to ni. Nasprotno. Žrtvovanje v pomenu vztrajne in trajne žrtve v sebi nima življenja, ki ga nosi s seboj ljubezen. Bog se je učlovečil, toda živel je zelo običajno, vsakdanje življenje, in getudi je sam velikokrat govoril o svoji uri, o trpljenju in smrti, ki sta ga čakala, je bil to samo višek in sklep njegovega darovanja, njegove ljubezni. Jezus se je žrtvoval za ljudi, vendar se ni mučil in trpinčil temveč je zanje živel in umrl, sprejel je eno in drugo. V njem je postalo vse to ljubezen, ker je bil on sam ljubezen.

Nenehno se žrtvovati pomeni životariti. Žrtvovanje je podobno neodločnosti: škoduje tistemu, ki se ne more

odločiti, prav tako, če ne še bolj, pa škoduje drugim, navadno tistemu, ki mu je žrtvovanje namenjeno. Podobno je Kajnovemu daru, mokrim drvom, ki slabo gorijo.

Ena bistvenih prvin ljubezni je znati vživeti se v bližnjega in sočutiti z njim. Žrtvujoči se ne misli na to in zato ne deluje v prid tistemu, ki mu je žrtvovanje namenjeno. Značilen primer je žrtvovanje matere, včasih matere in očeta za otroka. Če mati vse stori za svojega otroka, če celo vse naredi namesto njega, mu jemlje moč za življenje in sposobnost, da bi se osamosvojil. Kadar se ljudje preveč ukvarjajo sami s seboj, kadar otroci ne morejo odrasti, kadar težko odraščajo in se ločijo od staršev, niso krivi samo družba, slabe zaposlitvene možnosti in daljšanje izobraževanja. Kriv je sklenjeni krog, v katerem je eden od dejavnikov tudi pretirana starševska skrb, preveč strahu za otroke. Žrtvovanje naredi za resnično žrtev tistega, ki mu je žrtev namenjena.

Pogosto upravičeno očitajo kristjanom nekakšno trpnost, trajno zagrenjenost, ki izhaja iz dejstva Kristusovega trpljenja in smrti, ki je bilo trpljenje in smrt pravičnega. Drugi izvir trpnosti kristjanov pa izvira iz "izpolnjevanja božje volje", še bolje, iz vdanosti v božjo voljo. Že sam izraz pove, da tak človek sploh ne živi, ampak životari. Tako se dogaja vedno pri žrtvovanju. Ljubezen je vera v dobro za vse ljudi, žrtvovanje pa je nevera, ki se izrazi tako: Če meni ne more biti lepo, naj bo vsaj tebi. A komu je lahko dobro in lepo, če tega ne more deliti z drugimi, če drugi, najdražji, najbližji trpijo zaradi njegove (navidezne) sreče?

Sicer pa je sreča nekaj, kar začujemo takrat, ko vemo, da je nekaj samo dobro, za vse dobro, da nikomur ne škoduje, da nikogar ne omejuje. Zavistnežu ne moremo pomagati, če je zanj vsaka sreča drugih nesreča. Vendar vemo, da nekdo trpi, da bi se mi lahko veselili, se smejali in bili srečni ter zadovoljni, pa smo mogoče hvaležni, čutimo dolžnost biti hvaležni, ne moremo pa biti srečni. Ljubezen, pristna ljubezen do bližnjega ne vzbuja slabe vesti, je veselje za tistega, ki ljubi, in za ljubljenega. Žrtvovanje, še posebej dolgotrajno, pa je ječa za žrtvujočega se, in še bolj za tistega, ki mu je žrtev namenjena.

Žrtvovanje je vse tisto, kar noče umreti, kar se trpinči, da bi ugodilo drugemu za vsako ceno, predvsem pa nikoli ne pomisli, ali je žrtev v resnično dobro sočloveku ali pa ga peha v brezizhodnost odvisnosti in občutkov krivde. Lahko smo zasvojeni z odnosi, z alkoholom, z delom, z mamili, z igrami na srečo, s hrano ... Lahko smo zasvojeni celo s kakršnim koli prepričanjem ali vero in taki vrsti zasvojenosti pravimo fanatizem. Vsakršna zasvojenost je izraz strahu, ki, kot rečeno, lahko preraste v sovraštvo in na koncu v nasilje do sebe ali drugih. Žrtvovanje se odeva v tančico ljubezni in kljub prosojnosti oblačila mnoge ljudi zavede. Še celo, bi si upala reči, kristjane, ki si Kristusov evangelij in določene stavke iz njega razlagajo kot zahtevo po neskončnem potrpljenju, po popolnem žrtvovanju in samozatajevanju. V tem se skriva past, da prevaramo sami sebe: samotrpinčenje razglasimo za krepost.

Ljubezen si moremo torej ponazoriti na dva načina: kot smrt in kot prebujenje. Še bolj pa je, da rečem naravnost: ljubiti pomeni umreti. Smrt (nobeno, še tako veliko trpljenje, je ne more nadomestiti) sama je neke vrste popolno prebujenje. Dokler dejansko ne umremo, moremo umirati samo za hip in le za hip se zato prebudimo. Moremo pa nizati take trenutke. Če je najmanjši del svetosti dejanje ljubezni, je sedanji trenutek okvir, ki je dan vsakemu človeku, da vanj uokvirimo sleherno svoje dejanje kot dejanje ljubezni ali pa ne. Vsakdo, kdor kdaj naredi dejanje ljubezni, razume, da žrtvovanje ni povezano z ljubeznijo. Da je njeno nasprotje. Da žrtvovanje ubija ljubezen.

Ljubezen zato imenujejo tudi postajati eno. Sveto pismo pozna ta izraz, saj Jezus pred smrtjo moli, da bi vsi postali eno, kot sta eno on in njegov Oče. Sveti Pavel pravi, da skuša vsem postati vse. Cerkveni očetje (Gregor iz Nise, Evagrij Pontski) in svetniki (na primer Vincencij Pavelski) ter razni duhovni pisci krščanstva uporabljajo ta izraz. Bog je namreč postal eno z nami, ko se je učlovečil. Duhovna pisateljica Chiara Lubich našteva točke "umetnosti ljubezni" in med njimi na zadnje mesto vedno postavlja izraz "postajati eno", kot pristno in popolno ljubezen.

Trpljenje nas prebuja, zbuditi pa nas ne more popolnoma. Zato se usode ljudi pogosto korenito spremenijo šele ob smrti najbližjih, življenje pa se spreminja na podoben način, kadar umiramo v dejanjih ljubezni. Če se namreč žrtvujočemu se bližnji smili, ga ne ljubi. Usmiljenje je lastnost Boga, nekoga,

ki ima neskončno premoč nad drugim oziroma drugimi. Ta svoje premoči ne izkoristi in zato se človeka usmili. Ko ga postavi na svojo raven, ko Bog celo umre za človeka (!), vzpostavi odnos ljubezni. Človek nad človekom nima, ne bi smel imeti in si ne bi nikoli smel vzeti popolne premoči, zato je Jezus zapovedal kot osnovni odnos med ljudmi ljubezen. Ljubezen ni kršena samo z očitnim nasiljem, temveč zmeraj, ko se nam bližnji smili. Usmiljenje je namreč sprejemljivo samo za neprižadetega, strahotno pa je za tistega, ki ga je deležen.

Žrtvujoči se leži na oltarju, a noče umreti. Hoče videti učinek svojega žrtvovanja. Kako bi ob tem ne mogli reči, da preveč zahteva? Da pravzaprav ničesar ne da? Nasprotno. Vse hoče obdržati in vse dobiti, četudi ni v človeški moči imeti vsega naenkrat. To je mogoče samo Bogu, človeku pa je dano, da ima v rokah v enem trenutku eno samo stvar, v tisti pa je vse in nič hkrati. Ljubezen je popolna odpoved – da nekdo ljubi (za poskus trenutnega posedovanja ljubezni), mora izgubiti vse, mora umreti. Prav na koncu se lahko zgodi, da ljubeči dopolni svojo ljubezen z žrtvovanjem. Tako kot Jezus. Žrtvovanje je zato lahko le vrhunec izkazane ljubezni. Ne more pa žrtvovanja kronati ljubezen.

Žrtvujoči se ne pozna in ne more spoznati, doživeti in dati ljubezni, hkrati celo zapre pot do ljubezni tistemu, za kogar se žrtvuje. Žrtvovanje je neke vrste neodplačljivo posojilo, kajti obresti so previsoke. Žrtvujoči se si domišlja, da lahko komu prihrani trpljenje, ga obvaruje trpljenja in smrti s tem, da se sam muči. Ko mu odvzema njegovo

trpljenje, mu jemlje tudi življenje, polnino življenja.

Ženske se največkrat žrtvujemo. Biti žena in mati za ženske pogosto ni sreča, ampak trpljenje. Nekako mislimo, da tako mora biti. Še več. Biti ženska je, tako se mi zdi, v naši družbi pogosto razumljeno kot izrečen ukaz – (po)trpi. Žrtvovanje zaslužnjuje, ljubezen pa osvobaja. Preprosta pozoritev tega je v dejstvu, da se moramo nenehno ločevati, se razhajati in včasih dokončno oditi (na primer otrok od staršev). Medtem ko žrtvujoči se ne prenese odhoda, ker bolj misli nase in na svojo izgubo, če pa že, odhajajočega otovori z vsemi mogočimi priboljški in pripomočki za lažje življenje, da ljubeči odhajajočemu samo svoj blagoslov. Ljubezen ne bo samo znala vedno znova stopiti v stik, ljubezen bo vedno v stiku, nikoli pa ta stik ne bo obremenjujoč, omejujoč. Ljubezen zaupa in zato da ljubljene mu tisto, s čimer bo prišel najdlje v izbrani smeri – pa tudi in predvsem najlaže.

Svobodo nam dajejo drugi. Sami si jo lahko vzamemo samo z nasiljem. Odgovornost pa si naložimo sami. Odnos ljubezni je sklenjen, kadar TI ljubi tako, da me pusti svobodnega, ker se zaveda moje enkratnosti in neodvisnosti, in kadar JAZ odgovarja na ljubezen s sprejemanjem odgovornosti za vzpostavljanje, vzdrževanje in razvijanje odnosa. Dajati svobodo in sprejemati odgovornost sta dve plati iste medalje, in medsebojne ljubezni ni brez ene ali druge. Žrtvovanje pa ni ne eno ne drugo, ni dialog ljubezni, temveč monolog neke vrste strahu pred njo, monolog prikrite sebičnosti.